بەش: کۆمەڵناسی

کۆلێژ: ئاداب

زانکۆ: زانکۆی سەلاحەددین

بابەت: زانستی سزا

پەرتووکی کۆرس: ساڵی چوارەم/ کۆرسی یەکەم

ناوی مامۆستا: م. ي. روستم صابر مصطفى

ساڵی خوێندن: ٢٠٢٣-٢٠٢٤

پەرتووکی کۆرس

Course Book

١. ناوی کۆرس	کۆرسی یەکەم
٢. ناوی مامۆستای بەر پرس	م. ی. روستم صابر مصطفی
٣. بەش/ کۆلێژ	کۆمەڵناسی – ئاداب
٤. پەیوەندی	ئیمێل: rostam.mustafa@su.edu.krd ژمارەی تەلەفۆن: ٠٧٥٠٤٦٧٣٨٢٦
٥. یەکەی خوێندن (بە سەعات) لە هەفتەیەک	بۆ نموونە تیۆری: ٣
٦. ژمارەی کارکردن	ئامادەبوونی مامۆستای وانەبێژ بۆ قوتابیان لە ماوەی هەفتەیەکدا ٣ کاتژمێر بۆ گرووپێك – دوو گرووپن= ٦ کاتژمێر+٤کاژمێر توێژینەوە=١٠
٧. کۆدی کۆرس	
٨. پرۆفایەلی مامۆستا	✓ روستم صابر مصطفی. ✓ لە دایکبووی ١٩٧٩ ✓ بەشداریکردن لە خولەکانی ئینگلیزی لە سەنتەری (OSA) بۆ فێرکردن. ✓ دەرچووی خولی توانستی کۆمپیوتەر-زانکۆی سەڵاحەددین. ✓ دەرچووی خولی توانستی ئینگلیزی لە بەڕێوەبەرایەتی سەنتەری زمانی زانکۆی سەلاحەددین. ✓ بەدەستهێنانی بڕوانامەی بەکالۆریۆس ساڵی (٢٠١٠-٢٠١١) لە بەشی کۆمەڵناسی-کۆلیژی ئەدەبیات- زانکۆی سەلاحەددین، بە پلەی زۆرباشەی بەرز- دووەم لەسەر ئاستی بەش. ✓ کارکردنم وەك (معيد) لە بەشی کۆمەڵناسی- کۆلێژی ئەدەبیات. ✓ بەدەستهێنانی بڕوانامەی ماستەر لەساڵی (٢٠١٧) لە بەشی کۆمەلناسی- کۆلیژی ئەدەبیات- زانکۆی سەلاحەددین-هەولێر. ✓ میلاکم لە بەشی کۆمەڵناسی- کۆلیژی ئەدەبیات- زانکۆی سەلاحەددین. ✓ بەشداریکردن لە چەندین چالاکی زانستی. ✓ قوتابی دکتۆرام لە بەشی کۆمەڵناسی- کۆلیژی ئاداب- زانکۆی

	سەلاحەدین
٩. وشە سەرەکیەکان	**زانستی سزا، سزا، بەندیخانە، بەندکراو، چاکسازی، ڕاهێنان.**

١٠. ناوەڕۆکی گشتی کۆرس:

گرنگی بابەت:-

بابەتی زانستی سزا وەکو سەرەتایەك بۆ پێناسەی ئەم زانستە و بابەتەکانی لە جۆری سزا و بەندیخانە و سیستەمەکانی بۆ تێگەیشتن لە ئامرازەکانی سزادان و نەهێشتنی ڕەفتاری تاوانکاری و مامەلەکردن لەگەڵ بەندکراوان و ناسینی ڕێوشوێنە خۆپارێزەییەکانی ڕووبەڕووبونەوەی ڕەفتاری تاوانکاری کە بۆ توێژەری کۆمەلآیەتی یەکێکە لە ئەرکە گرنگەکانی ئایندەیان..

پەیامی ئەم کۆرسە بریتیە لە تێگەیشتن لە چەمکی زانستی سزاو مێژوو و قۆناغ و هۆکارەکانی پێشکەوتنی ئەم زانستە لەگەڵ ئاشنابوون بە چەمکی سزا و جۆر و ئامانج و بنەمایەکانی لەگە تێگەیشتن لە کەسایەتی بەندکراو و پرۆسەی چاکسازی و راهێنانیان، هەروەها زانینی جۆر و سیستەمی بەندیخانەکان و تێگەیشتن لە سیستەمە سزاییە جێگرەوەکان وەك ڕاگرتنی جێبەجێکردنی سزا و تاقیکردنەوەی دادگایی لەگەڵ زانینی ڕێوشوێنە خۆپارێزەییەکان بە ئامانجی تێگەشتنی قوتابیان لە چۆنییەتی ڕووبەڕووبونەوەی تاوانبار و ڕەفتاری تاوانگارییان و شێوازەکانی چاککردنیان بەپێی ڕێوشوێنە هونەرەییکانی زانستی سزا. دەبێت لە کۆتایی کۆرس قوتابی فێری ئەم زانیاریانەی لای خوارەوە بێت

١- پێناسەی زانستی سزا و گرنگییەکەی

٢- سزا و ئامانج و جۆرەکانی.

٣- ئاشنابوون بە بەندکراو و پرۆسەی چاکسازی و راهێنانیان.

٤- مێژووی زانستی سزا و قۆناغ و هۆکارەکانی پێشکەوتنی.

٥- یاساکانی تایبەت بە جێ بەجێکردنی زەوت کردنی ئازادی.

٦- ناسینی سیستەمەکانی دام ودەزگا سزاییەکانن و مەرجەکانی لە گەڵ دەست نیشانکردنی خراپی و چاکیەکان.

٧- ناسینی جۆرەکانی دام ودەزگا سزاییەکان و مەرجەکانی لە گەڵ دەست نیشانکردنی خراپی و چاکیەکانی.

٨- سیستەمە سزاییە جێگرەوەکان (ڕاگرتنی جێبەجێکردنی سزا و تاقیکردنەوەی دادگایی).

٩- هەڵوێستە خۆپارێزەییەکان.

١١. ئامانجەکانی کۆرس

ئامانجی بابەت:-

١- ئاشنابوون بە جۆری سزاو بنەما و ئامانجەکانی.

٢- شارەزابوون لە جۆری بەندیخانە و سیستەمەکانی، لەگەل دیارکردنی باشترین جۆرو سیستەم بۆ بەندیخانەکانی هەرێمی کوردستان.

٣- ئامادەکردنی توێژەری کۆمەلایەتی بۆ کارکردن لە دام ودەزگا چاکسازیەکانی هەرێمی کوردستان لە سەر بنەمای هونەری وزانستی.

٤- ئاشنابووی قوتابیان بە سیستەمە سزاییە جێگرەوەکانی سزای بەندکردن وەك ڕاگرتنی جێبەجێکردنی سزاو تاقیکردنەوەی دادگایی، لەگەل تێگەیشتن لە مەرج و گرنگی و ئامانجەکانی ئەم دوو سیستەمە.

٥- شارەزابوون لەو ڕێو شوێنە خۆپارێزەییانەی کۆمەلگا بەرامبەر دیاردەی تاوان دەیگرێتەبەر بۆ ڕووبەڕووبوونەوەو نەهێشتنی ڕەفتاری تاوانکاری.

١٢. ئەرکەکانی قوتابی

- ❖ پێویستە قوتابی/ خوێندکار لەکاتی وانە وتنەوەدا لەپۆلدا ئامادە بێت.
- ❖ بەشداریکردنی قوتابییان لە وانەکان (چالاکی ڕۆژانە) لە گفتوگۆی نێو هۆلی خوێندن.
- ❖ بەشداریکردن لەتاقیکردنەوەکان.
- ❖ ئامادەکردنی ڕاپۆرت و سمینار.

١٣. ڕێگەی وانە ووتنەوە

- ✓ لەڕێگەی پاوەرپۆینت بابەتەکان ئامادە دەکرێت و بەشێوی سلاید لەڕێگەی داتاشۆ پێشکەش بە قوتابیەکان دەکرێت.
- ✓ پیشاندانی وێنەی جۆراوجۆر سەبارەت بە وانەکان لەڕێگەی داتاشۆ.
- ✓ لەکاتی پێویستدا زۆر جار بۆ روونکردنەوەی زیاتر تەختە بۆ نووسین بەکاردێت.
- ✓ گفتوگۆی نێوان مامۆستا و قوتابی...... هتد

١٤. سیستەمی هەڵسەنگاندن

- لە جاری یەکەم تاقیکردنەوەیەک لەسەر (١٥) نمرە دەکرێت.
- هەروەها لە جاری دووەم بەهەمان شێوە تاقیکردنەوەیەک لەسەر (١٥) نمرە دەکرێت.
- (١٠) نمرەکەی تر بۆ چالاکییەکانی پۆل و ئامادەبوون و ڕاپۆرت و سمینار و ئامادەنەبوونی قوتابی لە پۆلدا و بەشداریکردنیان لە محازەراتەکان بۆ گفتوگۆ و پرسیار و تێبینی دەبێت.
- (٦٠) نمرە بۆ تاقیکردنەوەی کۆتایی کۆرسەکە دەبێت.

کۆی گشتی دەکاتە (١٠٠) نمرە.

١٥. دەرئەنجامەکانی فێربوون

ئامادەکردنی قوتابی بۆ کارکردن لە فەرمانگە چاکسازیەکان (گەورەکان، میردمندالان، ئافرەتان) ی هەرێمی کوردستان لەسەر بنەمایەکی زانستی و پسپۆڕی، ئەویش بەئامانجی ئامادەکردنی بەندکراو بۆ گەڕانەوە بۆ نێو کۆمەلگا بەشێوەیەکی شیاو تەندرەست وەکو هاولاتیەکی سوود بەخش بۆ خوی بۆ کۆمەلگا.

ئاشنابوونە بە چەمکە سەرەکی و لاوەکییەکانی ئەم بابەتە، دواتر لەڕێگای ڕوونکردنەوەی بۆ قوتابیان سەبارەت بە دیاردە و پێکهاتە جۆراوجۆرەکان؛ کە کاری سەرەکی توێژەرانە بۆ تێگەیشتن لە بابەتەکان و خستنەڕوو و شیکردنەوەی ڕاستییەکان، تاکو بتوانرێ لە ئەگەری بوونی هەر کێشەیەکدا؛ چارەسەی گونجاوی بۆ بدۆزرێتەوە.

١٦. لیستی سەرچاوە

یەکەم:- سەرچاوە سەرەکیەکان:

أ- سەرچاوەی کوردی:

١- کەوسەر احمد خالند وهیمداد مجید علی ، زانستی سزا، ٢٠٠٥ .

٢- سابیر بەکر بوکانی ، تاوانبار و سزا .

٣-هیوا یاسین محمد رەوشی بەندکراوان لە دامەزراوەکانی چاکسازی و کۆمەڵایەتیدا نامەی ماستەر زانکۆی سلێمانی کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتیەکان ، ٢٠١٠ .

٤-مەحەمەد مەعروف عەبدوڵلا، زانستی سزا، وەرگێرانی: کاوانی ئەنوەر مەسیفی، ٢٠١٢.

ب- سەرچاوزەی عەرەبی:

١-د. محمد نجيب حسني ، دروس في علم الاجرام وعلم العقاب،مطبعة جامعة ،القاهرة،١٩٨٢.

٢- د. عبود السراج ، علم الأجرام وعلم العقاب،مطبعة ذات السلاسل،الكويت،١٩٨٥ .

٣-د . محمد معروف عبدالله، علم العقاب ، مطبعة الطباعة المركزية، بغداد،١٩٨٩.

٤-علي احمد جعفر ،فلسفة العقاب والتصدي للجريمة، المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر،بيروت، ٢٠٠٦.

٥- زانا احمد بيرداود ،معوقات العمل الأصلاحي في سجون اقليم كردستان العراق، رسالة ماجستير،جامعة صلاح الدين ،كلية الأداب ،قسم علم الاجتماع ،٢٠٠٧.

٦-عبدالجبار عريم، طرق علمية حديثة في اصلاح وتأهيل المجرمين والجانحين، مطبعة المعارف، بغداد، ١٩٧٥.

٧- محمد سيد فهمي، الخدمة الاجتماعية في مجال الجريمة والعقاب، المكتب الجامعي الحديث، الاسكندرية، ٢٠١٢.

٨- هدى حامد قشقوش، أصول علمي الإجرام والعقاب، دار النهضة العربية، القاهرة، ٢٠١٣.

دووەم : سەرچاوە لاوەکیەکان:-

١-محمد شلال العاني والمدرس علي حسن طوالبة ، علم الاجرام والعقاب دار المسيرة، عمان ،١٩٩٨

٢-د. عادل يحيى ، مباديء علم العقاب ، شركة ناس للطباعة، القاهرة،٢٠٠٥

٣-د. محمد صبحي نجم ، أصول علم الأجرام والعقاب، دار الثقافة، عمان ،٢٠٠٨

٤-شرين عبدالحميد نبية ،السجون في ميزان العدالة والقانون ، منشأة المعارف، الاسكندرية، ٢٠٠٨.

١٧. بابەتەکان	ناوی مامۆستای وانەبێژ
پێرست (ناوەڕۆك)	**م. ي. روستم صابر مصطفى** **وەک: ٢ کاتژمێر بۆ گرووپێك**
بەشی یەکەم: دەستنیشانکردنی چەمکەکان	
یەکەم: زانستی سزا و گرنگییەکەی	
دووەم: سزا (پێناسە، بنەماکانی، ئامانجەکانی، جۆرەکانی)	
سێیەم: بەندیخانە (پێناسە وەکو شوێن و وەك سزا، هۆکارەکانی زیابوونی گرنگی ڕۆڵی دامودەزگا سزاییەکان)	
چوارەم: بەندکراو (چەند پێناسەیەك)	
پێنجەم: چاکسازی (پێناسە و ئامانجەکانی)	
شەشەم: چەمکی راهێنان (پێناسە، بنەماکانی)	
بەشی دووەم: کورتەیەك دەربارەی سەرهەڵدان و پێشکەوتنی زانستی سزا	
١- هۆکارەکانی پێشکەوتنی زانستی سزا (ڕۆڵی کەنیسە، بیرۆکەی دیموکراسی، پێشکەوتن و گۆڕانکاری لە زانستە پەیوەندارەکان بە زانستی سزا)	
٢- قۆناغەکانی پێشکەوتنی زانستی سزا (قۆناغی ماددی، قۆناغی کەسی، قۆناغی ماددی و کەسی)	
٣- یاسایەکانی تایبەت بە جێ بەجێ کردنی سزا	
بەشی سێیەم: دامودەزگا سزاییەکان	
باسی یەکەم: مێژووی سەرهەڵدانی دامودەزگا سزاییەکان	
باسی دووەم: سیستەمەکانی دامودەزگا سزاییەکان:	
١- سیستەمی کۆمەڵی (ناوەڕۆکی، چاکی، خراپی).	

	٢- سیستەمی بەتەنهایی: (ناوەرۆکی، چاکی، خراپی).
	٣- سیستەمی تێکەڵاو: (ناوەرۆکی، چاکی، خراپی).
	٤- سیستەمی پلەدار: (ناوەڕۆکی، چاکی، خراپی)
	باسی سێیەم: جۆرەکانی دەزگا سزاییەکان
	١- دەزگا سزاییە داخراوەکان: (ناوەرۆکی، هۆکارەکانی بلاّوبوونەوەی، چاکی، خراپی)
	٢- دەزگا سزاییە کراوەکان: (ناوەرۆکی، مەرجەکانی، چاکی، خراپی)
	٣- دەزگا نیمچە کراوەکان: (ناوەرۆکی، چاکی، خراپی)
	٤- قوتابخانەکانی زانستی سزادان
	بەشی چوارەم
	باسی یەکەم: سیستەمە سزاییە جێگرەوەکان:
	١- ڕاگرتنی جێبەجێکردنی سزا.
	٢- تاقیکردنەوەی دادگایی.
	٣- پارۆل
	باسی دووەم: هەڵوێستە خۆپارێزەکان.
	سەرچاوەکان
نیە	١٨. بابەتی پراکتیک (ئەگەر هەبێت)

١٩. تاقیکردنەوەکان:

١. دارشتن: سزا چییەو ئامانجەکانی چیین؟

و/ سزا: ئەو سزاییەیە کە یاسا بە ناوی کۆمەڵگەوە لە پێناو بەرژەوەندی کۆمەڵگا بریاری لە سەر دەدات؛ بەرامبەر ئەو کەسانەی کە بەڕاستی تاوانیان کردووە بۆ پاراستنی ئاسایش و ئارامی کۆمەڵگا لە لایەکەوە، چاکسازی و

ڕاهێنانی تاوانبار لەلایکی ترەوە.

ئامانجەکانی سزا:

١- دادپەروەری (العداله): جێبەجێکردنی سزا ئامرازێکە بۆ گەرانەوەی هاوسەنگی بوَ نێو کومەڵگا و قبولکردنی تاوانبار دوای تەواو بوونی ماوەی سزایەکەی.

٢- بەرپەرچدانەوەی گشتی : جێبەجێکردنی سزا ئامرازێکە بۆ بەرپەرچدانەوەی گشتی لەرێگەی چاوترساندنی گشت ئەندامانی کۆمەڵگا، یاخود ئاگادارکردنەوەیان بۆ ئەوەی هەرکەسێك تاوان بکات؛ ئەوا ڕووبەڕووی سزا دەبێتەوە و یاسا لێی نابورێت، لەلایەکی ترەوە سزا هەڕەشەکردنە لەرێگای ئاگادار کردنەوە بۆ ئەوانەی کە دژ بەبەها و پرەنسیپ و ڕێساو داب و نەریتەکانی کۆمەڵگا دەوەستێتەوە.

٣- بەرپەرچدانەوەی تایبەت : جێبەجێکردنی سزا، ئامرازێکە بۆ ڕێگرتنی لەدووبارەکردنەوەی تاوان لەلایەن کەسی ئەنجامدەری تاوان لەرێگای دووبابەت:

أ- خودی سزا (ئامرازیکە بو تەمبێکردنی تاوانبار).

ب- چاکسازی و راهێنان و چارەسەرکردنی ئەو کێشە و گرفتە کۆمەڵایەتیانەی کە تووشی سزای کردووە، ئەویش هەمووی لەرێگەی پرۆگرامەکانەوە دەبێت.

٢. راست وچەوت::

- **لەبەندیخانەکانی هەرێمی کوردستان سیستەمی تێکەڵاو پەیرەو دەکرێت.**
- **جۆری بەندیخانەی داخراو و پشت بە سیستەمی متمانەکردن بە بەندکراو مامەلەی نەرمونیان لەگەڵ بەندکراوان دەبەستێت.**

٣. بژاردەی زۆر: **بەندیخانەکانی هەرێمی کوردستان چ جۆرێکیە؟**

(کراوە)، (نیمچە کراوە)، (بەکۆمەڵ)، (داخراو).

٢٠. تێبینی تر

لێرە مامۆستای وانەبێژ دەتوانێت تێبیني وکۆمەنتی خۆی بنوسێت بۆ دەوڵەمەندکردنی پەرتووکەکەی. بوونی کۆرس بووک، هاندەرێکی زۆرباشە بۆ بەرچاوڕوونی و بەرزکردنەوەی ئاستی زانستی قوتابی و مامۆستا و وانەکان، هەروەها دەبێتە دیاربوونی سەرەتا و کۆتایی پلانی مامۆستا.

٢١. پێداچوونەوەی